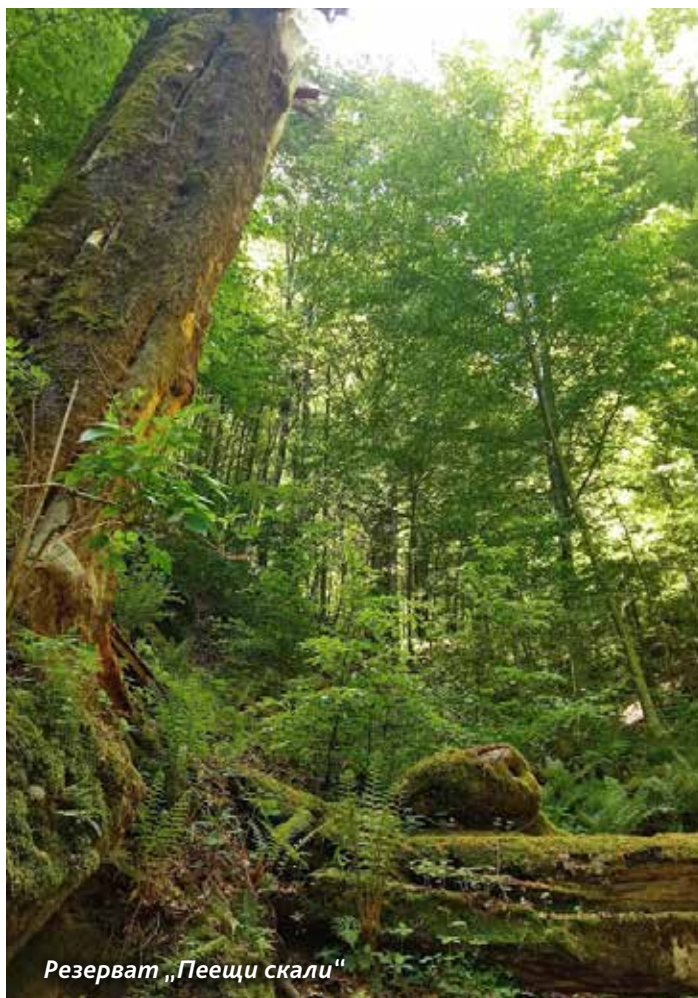

Буковите гори на Национален парк „Централен Балкан“ – част от световното наследство на ЮНЕСКО

Сергей АЛЕКСАНДРОВ, Яница ИВАНОВА – експерти в НП „Централен Балкан“

Резерват „Пеещи скали“

С решение на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО през юли 2017 г. буковите гори в резерватите на Националния парк „Централен Балкан“ са включени в Списъка на световното културно и природно наследство като част от сериен обект с името „Старите и първични букови гори на Карпатите и други региони в Европа“. Българският компонент е с обща площ 10 989.31 ха и включва най-представителните букови гори в деветте резервата, разположени на територията на НП „Централен Балкан“ – „Боатин“, „Царичина“, „Козя стена“, „Стенето“, „Соколна“, „Пеещи скали“, „Стара река“, „Джендема“ и „Северен Джендем“. Резерватите са в категорията защитени територии с най-висока степен на защита съгласно българското законодателство, което гарантира опазването и на ценните букови съобщества в тях. Националният парк и резерватите в него са сред популярните дестинации за пешеходен туризъм в България и предлагат добри условия за контакт със съхранената дива природа.

Обектът на световното наследство „Старите и първични букови гори на Карпатите и други региони в Европа“ е създаден през 2007 г. и разширен значително през 2011, 2017 и 2021 година. Днес той включва 94 компонента в 18 европейски държави с обща площ от над 100 000 ха и цели опазване на уникалните вековни букови гори в цяла Европа чрез по-голяма представителност и обезпечаване на цялостен подход при тяхната защита. Разширеният обект е пример за незасегнати, комплексни гори в умерения пояс, представляващи разпространението на обикновения бук от последната ледникова епоха до днес.

Резерват „Стенето“

Буковите гори са естествената дива пустош на Европа. Ако зависеше само от природата, букът щеше да покрие значителни части от нашия континент. В действителност всички първични букови гори на Европа са изчезнали с изключение на съвсем малки останки от тях. Древните, почти естествени букови гори (с незначима човешка намеса) са голяма рядкост днес.

Историята на този обект на световното наследство започва преди 12 000 години – в края на последната ледникова епоха. По това време големи части от Европа са покрити с дебели ледове, а горите оцеляват само в отделни убежища (рефугиуми) в Южна Европа. Започвайки от такива изолирани зони, обикновеният бук се разпространява в различни региони на Стария континент. Този естествен процес на разширяване на ареала на вида продължава и днес. С времето букът е успял да превземе цял един континент – природен феномен с изключителна универсална стойност, който е намерил своето място в Списъка с обектите на световното наследство на ЮНЕСКО.

Националният парк „Централен Балкан“ е вторият по големина национален парк в България и една от най-големите европейски защитени територии. Обхваща площ 72 021.07 ха (720 км²) и е дом за редки и застрашени видове от дивата природа и саморегулиращи се екосистеми с голямо биологично разнообразие. Създаден е през 1991 г., за да съхрани уникалното природно наследство на Средна Стара планина, както и обичаите и поминъка на местното население. „Централен

Балкан“ е разположен около 9 съществуващи природни резервата, които са създадени в средата на XX век. В тези резервати могат да бъдат намерени примери за представителни екосистеми, които включват уникални, забележителни и характерни растителни или животински видове в тяхното естествено местообитание. Всички те са зони с първостепенно консервационно значение.

Буковите гори заемат над 30 000 ха от площта на Националния парк. Средната им възраст е около 135 г., а на места се срещат дървета на възраст над 240 години.

Ролята им за съхраняване на биоразнообразието е неограничена – оцеляването на повече от една трета от видовете организми в европейските гори зависи от старите и умиращите дървета. Те формират местообитания, осигуряват подслон и храна за птици, прилепи и други бозайници и са особено важни за трудно забележимите горски видове като насекоми, гъби и лишей.

Особената ценност на буковите гори в „Централен Балкан“ се състои в тяхната площ, възраст, богато биоразнообразие и ендемичен състав – съчетание между различни фитогеографски елементи – субсредиземноморски, средноевропейски, планински, дори западнопонтийски.

ЮНЕСКО е организация на Обединените нации за образование, наука и култура (акроним от наименованието на организацията на английски – *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*). Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство е международно споразумение, прието от Генералната конференция на ЮНЕСКО през 1972 година. България става страна членка по Конвенцията през 1974 г. и е една от първите 20 страни, които са я подписали.

Обекти на световното природно наследство в България са Национален парк „Пирин“ – включен през 1983 г., разширен през 2010 г., Резерват „Сребърна“ – включен през 1983 г., Сериен европейски обект на световното наследство „Старите и първични букови гори на Карпатите и други региони в Европа“ – включен през 2007 г., разширен през 2011, 2017 (включват се и българските компоненти) и 2021 година.

Резерват „Северен Джандем“